

Doktori (PhD) értekezés tézisei

SELMECZINÉ LOIS MÁRTA

**MAGYAR ANYANYELVŰ FELNŐTT NYELVTANULÓK
IDEGENNYELV-TANULÁSRÓL ÉS ANYANYELVRŐL SZÓLÓ
NÉZETEI ÉS AZOK ÖSSZEFÜGGÉSEI**

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar**

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Vezetője: **Surányi Balázs, DSc**
egyetemi tanár

Alkalmazott Nyelvészeti Műhely

Témavezető:

Reményi Andrea PhD
egyetemi docens

Budapest

2022

1. A kutatás előzményei, problémafelvetés

A hazai nyelvpedagógiai kutatásoknak évek óta kiemelkedően fontos témája a magyarországi idegennyelv-tanulás mérsékelt eredményessége (pl. Kuti–Öveges 2016, Öveges–Csizér 2018). A tanulók nyelvtanulási motivációját többen vizsgálják (pl. Csizér–Kormos 2007, Öveges–Csizér 2018), és erőteljes a pedagógiai modernizáció szükségességnek hangsúlyozása (pl. Einhorn 2015a), de a tágabb társadalmi környezet leírására kevés figyelem háruul. Ezen szeretnék változtatni dolgozatommal, melyben amellet érvelek, hogy a nyelvtanulás során a tanulók magyar nyelvvel kapcsolatos nyelvvideológiáit is figyelembe kell venni, és a tanulókat körülvevő oktatási, kulturális és társadalmi környezet mélyebb leírása szükséges.

A 2001-es reklámanyelv-törvény körüli viták (lásd Kis 2022) ráirányították a figyelmet a magyar nyelvhasználók között élő nyelvvideológiákra. A nyelvvédőket és a nyelvművelést sok kritika érte (pl. Lanstyák 2003–2004), de az is bebizonyosodott, hogy nyelvszemléletük a mai napig meghatározó a magyar beszélőközösségben (pl. Domonkosi 2007, Jánk 2016, Jani-Demetriou 2021). A nyelvpedagógiai kutatásokban eközben a nyelvtanulási kudarcok okainak keresése volt jelentős (pl. Kuti–Öveges 2016), a tanulók nyelvszemléletét mégsem vonták a vizsgálatok körébe. Disszertációmban ezért arra kerestem a választ, hogy a tanulók anyanyelvről szóló nézetei összefüggnek-e az idegennyelv-tanulási attitűdjükkel, nyelvtanulási szorongásukkal és nyelvtanulási motivációjukkal. Vizsgáltam azt is, hogy milyen magyarról szóló nézetek korrelálnak a tanulók nyelvvizsga-eredményeivel.

A magyarról szóló nyelvvideológiáknak a nyelvtanulással kapcsolatos motívumokkal való összekapcsolása újdonságnak számít. Ennek segítségével a

hazai nyelvtanulás mérsékelt sikeressége (Flash Eurobarometer 2018, Nyelvvizsgastatisztikák 2022) új nézőpontból vizsgálható.

1.1. Kutatási kérdések

Dolgozatomban három kérdést járok körbe. Elsőként megvizsgálom, hogy a magyar nyelvről szóló nézetek kapcsolatban vannak-e az idegen nyelvekről szóló nézetekkel, a nyelvtanulási motivációval és a nyelvtanulási szorongással. Ezután kitérek arra, hogy a magyar nyelvvel kapcsolatos nézetek összefüggnek-e a nyelvtanulás eredményességével. Végül bemutatom az interjúkban talált legfontosabb témákat, melyeket összevetek az első két vizsgálati kérdésre választ adó kvantitatív eredményekkel.

Tételesen megjelenítve a kutatási kérdéseket – a dolgozat a következőkre keresi a választ:

1. Van-e összefüggés anyanyelvről szóló nézetek és nyelvtanulásról szóló nézetek között?

- a) A preskriptivizmus milyen nyelvtanulási nézetekkel jár együtt? Az erős preskriptív szemlélet erősebb nyelvtanulási szorongással jár? Hogyan alakulnak a nyelvtanulásról szóló nézetek, ha egy tanuló a környezetében nagyfokú előíró szemléletet tapasztal?
- b) A sztenderd nyelvi ideológia milyen nyelvtanulási nézetekkel jár együtt?
- c) Az asszimilációtól való félelem rosszabb nyelvtanulási attitűddel és alacsonyabb nyelvtanulási motivációval jár?
- d) Aki purista, az kevésbé motivált nyelvtanuló?
- e) Aki nyelvíleg előítéletesebb, az szorongóbb nyelvtanuló? És hogyan alakul nyelvtanulási motivációja?

f) Mennyire elterjedt nézet a magyar nyelv különlegességének kiemelése, és az milyen nyelvtanulási nézetekkel jár?

g) Van-e összefüggés a magyarról szóló nézetek és a kétnyelvűségre vonatkozó nézetek között?

h) Milyen anyanyelvről szóló nézetek mozognak együtt az integratív és az instrumentális motivációval, illetve az ideális és a szükséges nyelvi énnel?

i) Milyen magyarról szóló nézetek korrelálnak azzal a nézettel, miszerint a nyelvtanulásban a grammatikatanulás kiemelkedően fontos?

j) A tanárokkal végzett kvantitatív kutatás megerősíti a diákoknál tapasztaltakat?

2. Van-e különbség sikeres és kevésbé sikeres nyelvtanulók között abban, hogyan vélekednek a magyar nyelvről?

3. Melyek a legfontosabb hangsúlyeltolódások a kvantitatív adatbázis és az interjúkorpusz eredményei között, és ez mire enged következtetni?

2. A kutatás módszere

Kutatásomban kevert módszert használtam, vagyis kvantitatív és kvalitatív adatokat egyaránt elemeztem. Király et al. (2014: 96) szerint ez azért előnyös, mert a kvantitatív adatok értelmezését segítik a kvalitatív vizsgálatok, a kvantitatív módszerekkel pedig a kvalitatív eredmények ellenőrizhetőek.

A nyelvtanulási motiváció leírásához Dörnyei (2009) Második Nyelvi Motivációs Énrendszer modelljét használtam, a magyar nyelvről szóló nyelvideológiákat pedig Lanstyák (2007), Szabó (2007) és Kontra (2009) alapján vizsgáltam. Sajátos kutatási kérdéseim miatt viszont új mérőeszköz kidolgozására volt szükség. A kevert módszer erre is alkalmas volt, hiszen a kérdőívet az interjúkban talált témákra és megfogalmazásokra tudtam alapozni.

2.1. A kvalitatív kutatás

A kvalitatív adatgyűjtést 2014 májusa és 2016 márciusa között végeztem. Húsz budapesti középiskolai tanárral és huszonöt 19 és 38 év közötti felnőtt nyelvtanulóval készítettem félig-strukturált interjút a nyelvünkben zajló változásokról, a hazai nyelvoktatás helyzetéről és a nyelvtanulási tapasztalatokról.

A tanulókkal folytatott beszélgetések hét tanulóval egyéni interjú, hat tanulóval páros interjú és a többiekkel (12 fő) egy fókuszcsoporthoz tartozó interjú keretében zajlottak. A munka előrehaladtával egyre fontosabbá vált számomra a tanulási folyamat megismerése, vagyis az, hogy sajátos szociokulturális helyzetükben a diákok milyen nyelvtanulókká válnak, ezért a disszertációban csak a tanulókkal felvett interjúkat elemzem (n=25).

Az interjúkról digitális hangfelvétel készült. A nyelvtanulókról szóló 8,1 órányi hanganyag a szözszerinti átírás után egy 65.072 szóból álló korpuszt eredményezett, melyet az állandó összehasonlítás módszerével (vö. Gelencsér 2003) elemeztem.

Az elemzés során triangulációt használtam, vagyis a kódolást kétszer végeztem el, és a két kódolás között hosszabb időt hagytam. A kapott kategóriák között nem mutatkozott számottevő különbség.

A kvalitatív módszerrel kapott eredmények összevethetőek voltak a kérdőíves vizsgálat eredményeivel, és mélyebben magyarázó jellegük miatt azokat több ponton gazdagították.

2.2. A kvantitatív kutatás

A kvantitatív adatgyűjtést kérdőívvel végeztem. A kérdőívfejlesztés során a hangosan gondolkodva (think-aloud) módszert használtam, és a mérőeszközt 2016

májusában teszteltem egy próbavizsgálatban (n=85). A végleges kérdőív 2017 áprilisára készült el, és 18–24 éves nyelvtanulók töltötték ki.

A kérdőív 30 anyanyelvről szóló állítást és 56 nyelvtanulásról szóló állítást tartalmaz egymástól elkülönítve. Ezeket pontozták a tanulók hatfokú Likert-skálán a demográfiai adatokat és a nyelvtanulási múltat (pl. nyelvtanulással töltött évek száma, nyelvvizsgaeredmények) felmérő kérdések után. A magyarról szóló részben ezen kívül szerepelt 13 sztenderd vagy stigmatizált mondat (pl. *miatt/végett* változó) és három helyesírási változó (pl. *húszas/huszas*), melyet a tanulók „Helyes.”, „Helytelen.”, illetve „Nem tudom.” válaszokkal értékelték.

A kérdőívet on-line formában (Lois 2017a, kitöltötte 434 fő) középiskolák, egyetemi és főiskolai tanszékek kapták meg országszerte azzal a kéréssel, hogy azt a diákok felé továbbítsák az intézmény on-line adminisztrációs rendszerében és zárt Facebook-csoportjaiban. Ezt egészítette ki egy papíralapú adatgyűjtés Budapesten, 79 nyelvszakos hallgatóval.

Adatbázistisztítás után (n=507) indult az elemzés SPSS (19.0) program segítségével. Az anyanyelvről szóló állításokkal és a nyelvtanulásról szóló állításokkal főkomponens-elemzést végeztem, és a magyar és idegennyelvi faktorok közötti együttjárást Pearson-féle korrelációs együttható számolásával ellenőriztem. A szignifikancia szintet 0,05-on állapítottam meg.

A magasan pontozott itemeket, melyekkel a tanulók döntő többsége egyetértett, külön is megvizsgáltam, illetve a mondatmegítéléses teszt adataival klaszterelemzést végeztem. Annak alapján, hogy grammatikalitási ítéleteikben a tanulók mennyire követték a sztenderd változatot, két csoport alakult ki. Az ún. sztenderd és nem-sztenderd csoport magyarról és nyelvtanulásról szóló vélekedéseit ezután kétféleképpen t-próbával hasonlítottam össze. Ahol ezt a normalitásvizsgálat

(Kolgomorov–Smirnov teszt) nem tette lehetővé, ott Mann–Whitney próbát alkalmaztam.

Azokat a tanulókat, akik első idegen nyelvükön legalább középfokú nyelvvizsgálással rendelkeztek, kétmintás t-próbával hasonlítottam össze azokkal, akiknek alapfokú nyelvvizsgájuk volt, vagy még nem szereztek az adott nyelvből nyelvvizsgát. Különbségeket találtam közöttük abban, hogy hogyan vélekednek a magyarról és a nyelvtanulásról. A disszertáció első kutatási kérdését (lásd a tézisfüzet 1.1. fejezetét) továbbá egy tanári adatbázison is megvizsgáltam (n=57), hogy az eredmények nagyobb populációra is általánosíthatóak legyenek. A tanárokról szóló adatokat (Lois 2017b) a diákokra vonatkozókkal egy időben gyűjtöttem.

A helyesírási változók elemzését nem végeztem el, mert a munka előrehaladtával elvesztették jelentőségüket a kutatási téma szempontjából.

3. Legfontosabb eredmények

A dolgozat fő kérdését a kvantitatív és a kvalitatív adatok alapján úgy válaszolhatjuk meg, hogy az anyanyelvről szóló nézetek bizonyítottan kapcsolatban vannak a nyelvtanulásról szóló nézetekkel, a nyelvtanulási motivációval és a nyelvtanulási szorongással.

Az 1.1. fejezetben ismertetett kutatási kérdések szerint:

1. A magyar anyanyelvű felnőtt nyelvtanulók anyanyelvről szóló nézetei és nyelvtanulásról szóló nézetei együttjárásokat mutatnak.

a) A tanulók preskriptív szemlélete ellentmondásos ideológiaként értelmezhető a nyelvtanulás szempontjából, mert jó általános nyelvtanulási attitűddel és magas instrumentális motivációval jár, de a hibázástól való félelemmel is korrelál. Más nézetekkel jár, ha az előíró szemléletet a környezetében tapasztalja a nyelvtanuló,

mint ha ő maga azonosul vele. A nyelvtanulási szorongást az iskola és a tanárok preskriptív szemlélete erősíti.

b) Kimutatható, hogy a sztenderd nyelvi ideológia összefügg az idegen nyelvekről szóló ideológiákkal. A sztenderd mondatokat előnyben részesítő tanulók asszimilációs félelme alacsony és nyelvi önbizalmuk erős. A sztenderdizmus tehát túlmutat azon, hogy magyar nyelvi változókat értékelünk vele.

c) Az asszimilációtól való félelem és az idegen szavaktól való félelem összekapcsolódik, és jelentős ideológiának mutatkozik. Negatívan korrelál az általános nyelvtanulási attitűddel, az ideális nyelvi énnel, az integratív motivációval, és egy sajátos – a magyar nyelvtanulás fontosságát hangsúlyozó – nyelvtanulói karakterrel jár.

d) A purista ideológia kimutathatóan egy olyan jelenségkör része, mely az idegentől való elzárkózást jelenti, vagyis nem pusztán az idegen szavakra vonatkozik. Az idegen szavakkal szembeni védekező magatartás mélyén egy olyan általános elutasítás van, mely a nyelvtanulásban is határokat szab. A purista nyelvtanuló monolingvis szemléletű, általános nyelvtanulási attitűdje rossz, és a korai nyelvtanulással szemben is elutasító. A magyarra vonatkozó ideológiák nem függetlenek a nyelvtanulásra vonatkozóktól. A nacionalista ideológia elemeit hordozó nyelvi ideológiák következetesen rossz nyelvtanulási attitűddel és alacsony nyelvtanulási motivációval járnak együtt.

e) A nyelvi előítéletesség a preskriptivizmushoz hasonlóan többretegű ideológiának tűnik a nyelvtanulás szempontjából. Egyrészt az általános attitűddel, az instrumentális motivációval és a szükséges nyelvi énnel korrelál, másrészt viszont a hibázástól való félelmet erősíti. Idegennyelv-tanulási környezetünk meghatározó része.

f) Jellemző téma a magyar nyelv szókincsbeli gazdagságának kiemelése, és a magyar nyelvvel kapcsolatban nagyfokú büszkeségről számolnak be a nyelvtanulók. Minél büszkébb valaki az anyanyelvére, annál valószínűbb, hogy szükséges nyelvi énjé és integratív motivációja gyenge.

g) A kettős egy nyelvűség ideológiáját a preskriptív szemlélet fenntartja és erősíti. Meghatározó, hogy a tanulókat milyen nyelv szemléletű pedagógusok veszik körül.

h) A tanulók magyarral kapcsolatos nézetei összefüggnek az instrumentális motivációjukkal, integratív motivációjukkal, ideális nyelvi énjükkel és szükséges nyelvi énjükkel. A preskriptivizmus és a nyelvi előítéletesség erős instrumentális motivációval és erős ideális nyelvi énnel áll, de az idegenektől való félelem és a monolingvista nyelvi attitűd nem kedvez a nyelvtanulásnak.

i) Az a szemlélet, hogy a nyelvtanulók az idegennyelv-tanulásban nagy szerepet tulajdonítanak a grammatikatanulásnak, több ponton is érintkezik a magyar nyelvvel kapcsolatos ideológiákkal. Ez új tudományos eredménynek tekinthető arra vonatkozóan, hogy miért olyan nehéz (a tanulóknak és a tanároknak egyaránt) elszakadni a hagyományos nyelvtanulási módszerektől.

j) A tanárokkal készült kvantitatív felmérés eredményei megerősítik a tanulói adatbázisban tapasztaltakat. A preskriptivizmus és a nyelvi előítéletesség korrelál az instrumentális motivációval, de az előíró szemlélet a szorongást is fokozza a nyelvtanulásban.

2. Az első idegen nyelvükön legalább egy középfokú nyelvvizsgálóval rendelkező és nem rendelkező tanulók között különbség van olyan szempontból, hogy hogyan vélekednek a magyarról. A 'sikertelen' nyelvtanulók félelme erősebb volt az idegennel szemben, inkább mutattak monolingvista attitűdöket, és magasabb átlaggal jelölték, hogy az iskolájuk a preskriptív hagyományt követte.

3. A kvantitatív adatbázis és az interjúkorpusz eredményei közötti hangsúlyeltolódások arra engednek következtetni, hogy a nyelvtanulási motivációt a többi nézettel összefüggésben kell értelmezni. Az interjúkban igen sokrétű annak megkonstruálása, hogy a tanulók a nyelvtanulás folyamatában magányosnak érzik magukat, ambivalens érzésekkel küzdenek és szenvednek. Rossz attitűdöket mutatnak a csoportban történő tanulással kapcsolatban is. A monolingvista ideológia pedig a nyelvtanulás presztízsével szemben fejt ki hatást, mert haszontalannak és nehéznek tűnteti fel a nyelvtanulást. Ezek alapján érdemes újragondolni a nyelvtanulási motiváció szerepét a nyelvtanulásban, valamint az érzelmek és a tanulói élmények szerepét meghatározó tényezőnek kell feltételezni.

4. Következtetések

4.1. Módszertani következtetések

1. A kevert módszer használatát eredményesnek tartottam a kutatás teljes folyamatában. A kvalitatív módszerekkel a nézetek összetettsége mélyen megragadható, és a kérdőív fejlesztésében is nagy segítséget jelentettek a vele párhuzamosan készített interjúk. A kvantitatív módszer túlsúlya a mai napig jelentős a nyelvpedagógiai kutatásokban (Csizér–Albert 2020: 209), és ezen érdemes változtatni.

2. A kutatásban használt módszerek – és a kifejlesztett kérdőív – alkalmasak tanárok és idősebb nyelvtanulók vizsgálatára, melyre kevés példát találunk a szakirodalomban.

4.2. Elméleti következtetések

1. A dolgozat legfontosabb eredménye, ami nemzetközi viszonylatban is újdonságnak tekinthető, hogy az első nyelvről szóló nézetek összefüggnek az idegennyelv-tanulással kapcsolatos nézetekkel, és ezek együtt befolyásolják, gyakran hátráltatják a sikeres nyelvtanulást. Bizonyítást nyert, hogy amikor a hazai nyelvtanítás mérsékelt sikerességének okait keressük, akkor ezek az összefüggések nem hagyhatóak ki.

2. A nyelvtanulással kapcsolatos nézetek – egyéb nézetekhez és ideológiákhoz való kapcsolódásuk miatt – nehezen befolyásolhatóak, és csak lassú változás várható. A nyelvoktatás-politikának és a nyelvpedagógia gyakorlatának ismernie kell a nyelvtanulásról szóló nézetek összefüggéseit ahhoz, hogy adekvát lépéseket tudjon tenni.

3. A nyelvi ideológiák folyamatos vizsgálatra érdemesek. Olyan gyakran elemzett ideológiáknak is szükséges olykor a felülvizsgálata, mint amilyen a preskriptivizmus. Az előíró szemléletnek a nyelvtanulási motivációval való együttjárása például új eredménynek számít.

4. Az Instrumentális-Integratív Motivációs Elmélet és az Idegennyelvi Motivációs Énrendszer jó támpontot adtak a vizsgálandó dimenziók kialakításához, de kiemelem, hogy a tőlük való eltérés éppen egy beszélőközösség jellemzője lehet (lásd pl. Thompson 2017). Kutatásomban az ideális nyelvi én és az integratív motiváció elemei nem különültek el a nyelvtanulóknál. Minden nyelvközösségnek egyedi mintázatba rendeződik a nyelvekről szóló tudása, és ezt a változékonyságot az elméleteknek meg kell engedniük.

5. Végül szeretném hangsúlyozni az idegennyelv-tanulási élmények jelentőségét a nyelvtanulásban. Egyetértek Csizér és Kálmán (2019: 227) érvelésével, akik szerint

az idegennyelv-tanulási élmények vizsgálata nem merülhet ki a tanár, a tanterv, a tanulói csoport helyzetspecifikus ábrázolásában, hanem sokkal összetettebb érzelmi folyamatokat kell figyelembe venni. Ennek az irányynak a relevanciáját erősítik meg kvalitatív kutatási eredményeim.

4.3. Pedagógiai következtetések és a nyelvészek felelőssége

A dolgozat pedagógiai következtetései sokrétűek. A tanárok és a nyelvészek szemléletformáló tevékenysége kiemelkedően fontosnak mutatkozik, miközben fel kell ismerni, hogy az iskolán és a kutatókon kívüli társadalmi valóság ereje még nagyobb.

1. A legfontosabb, hogy a nyelvtanulás nem szakítható ki az azt körülvevő oktatási, kulturális és társadalmi környezetből, így ha jellemezni kívánjuk, vagy ha az eredményességét próbáljuk javítani, akkor a környezetre figyelemmel kell lenni. A kutatásokban szükséges hangsúlyosabban megjeleníteni azokat a hagyományosan és erősen jelen lévő ideológiákat, melyek társadalmi szinten meghatározzák a nyelvekről és a nyelvtanulásról szóló gondolkodást. Támogató tanulási környezetről is csak akkor beszélhetünk, ha a szűken vett tanulási környezet mellett a pedagógiai környezet, az oktatáspolitikai és a közös társadalmi normák is segítik a nyelvtanulást.

2. Hasonlóan az előbbiekhöz, de a nyelvvideológiákra koncentrálna a dolgozat eredményeiből kiolvasható, hogy ha nem foglalkozunk a nyelvtanulók magyarral kapcsolatos nyelvszemléletével, akkor egy olyan terület marad feltérképezetlen, mely a nyelvtanulásban meghatározó.

3. A nem nyelvszakos tanároknak nagy felelősségük van a diákok általános – és a nyelvtanulást is meghatározó – nyelvszemléletének alakulásában. Ezért szükségesnek mutatkozik a korszerű, tudományos alapokon nyugvó nézetek

megszilárdítása a tanárok között a magyar nyelvre vonatkozóan (vö. Margócsy 2006a, 2006b, Lois 2016: 133–137), és a tanárok nyelvtanulását is fontos lenne támogatni. Ez utóbbi lépés valószínűleg gyengítené a monolingvista ideológia továbbhagyományozását, mely a mai napig jelentős.

4. A nyelvészek közéleti szerepét is érdemes hangsúlyozni. Egy-egy nézet ugyanis intézményes formát ölthet. Például a kilencedikes és tizenegyedikes diákok utaztatási programja (Külföldi Nyelvtanulási Program, 2022) mögött bizonyára az a hiedelem bújik meg, hogy már a célnyelvi környezetben töltött rövid idő is kiugró segítséget jelent a nyelvtanulásban. A nyelvészek társadalmi szerepvállalása, fellépése ilyenkor kiemelkedően fontos (pl. Reményi 2021).

5. Végül néhány konkrét ajánlást megfogalmazva az interjúkorpusz eredményei alapján kijelenthető, hogy az iskolai nyelvtanulást szükséges újrapozicionálni. Meg kell nyerni a tanulókat a célok pontos kijelölésével és a csoportban történő tanulás előnyeinek megmutatásával. Ebben a nem nyelvszakos pedagógusoknak is nagy szerepük van. A tanulóknak fontos tudatosítani, hogy az A1, A2, B1-es szint is értékes, és vannak szituációk, melyekben használhatóak. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a tanulás egy életforma, és akár szabadidős tevékenység is lehet (vö. Einhorn 2015b: 35–36). Továbbá biztosítani kell a tantárgyak közötti nagyobb átjárást, mely hozzájárulhat ahhoz az érzéshez, hogy az idegen nyelvek körülöttünk vannak.

4.4. További kutatási irányok

1. A dolgozat alapkérdése – hogy az első nyelvre vonatkozó nyelvideológiák hogyan függnek össze a második, harmadik (stb.) nyelvekre vonatkozó ideológiákkal – minden beszélőközösségben vizsgálható, és segítségével a

nyelvtanulás eredményességével kapcsolatban is következtetésekre lehet jutni. Kifejezetten érdekes lenne egy-egy tényező specifikus vizsgálata, például a nyelvi előítéletesség és a preskriptív szemlélet olyan aprólékos feltérképezése, melyből kiderülne, hogy mely elemeivel mozdul a nyelvtanulási motiváció inkább pozitív, és melyekkel inkább negatív irányba.

2. Fontosnak tartom az anyanyelvről szóló nézetek nyelvtanulási szorongással való kapcsolatának további vizsgálatát. Saját kutatásom kiindulópontja lehetne egy olyan vizsgálatnak, mely a szorongásra differenciáltabban tekint: például kérdés lehet, hogy egyes magyarral kapcsolatos nézetek inkább debilizáló szorongáshoz kapcsolódnak-e, (melyben a tanuló kerüli az idegen nyelvvél való kontaktust), vagy inkább facilitáló szorongással járnak, (mellyel a tanuló növeli a nyelvtanulásba fektetett energiát.)

3. Hangsúlyozom az idegennyelv-tanulási élmények szerepét a nyelvtanulásban, és ezek alaposabb vizsgálatát ajánlom. Shao et al. (2019: 8) az érzelmek szerepét a nyelvtanulók jóllétében (well-being) és teljesítményében alapvetőnek tartják, és releváns tényezőként vizsgálják pl. a reményt, a reménytelenséget, a büszkeséget, a haragot és a szégyent. Az érzelmek vizsgálatának a motivációkutatásokban is nagyobb teret kell szánni, illetve olyan kutatásokat érdemes felépíteni, melyek arra fókuszálnak, hogy az érzelmek, az attitűdök és a motiváció egymáshoz képest hogyan alakulnak. A magyar nyelvű közösségben az instrumentális motivációt lenne érdemes ilyen szempontból megvizsgálni, mert gyakran éreztem azt a munkám során, hogy a tanulók instrumentális motivációja magas, de ez mégsem jelent elég hajtóerőt a tanulásban.

4. Végül ajánlott a további kutatásokban a tanulási környezet széleskörű, a társadalmi perspektívát is vállaló vizsgálata. Ez szükséges a nyelvtanulók alaposabb

megismeréséhez és annak feltérképezéséhez, hogy a hazai nyelvtanulás eredményessége hogyan növelhető.

Hivatkozások

Csizér, K. – Albert, Á. 2020. Egyéni különbségek kvalitatív kutatása a nyelvpedagógiában: Nemzetközi folyóiratok szisztematikus szakirodalmi áttekintése. *Magyar Pedagógia* 120(3): 203–227.

Csizér, K. – Kálmán, Cs. 2019. A study of retrospective and concurrent foreign language learning experiences: A comparative interview study in Hungary. *Studies in Second Language Learning and Teaching* 9(1): 225–246.

Csizér, K. – Kormos, J. 2007. Az angol nyelvtanulási motiváció alakulása Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében. *Magyar Pedagógia* 107(1): 29–43.

Domonkosi, Á. 2007. Nyelvi babonák és sztereotípiák: a helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben, In: Domonkosi, Á. – Lanstyák, I. – Posgay, I. (szerk.) *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó, 141–153.

Dörnyei, Z. 2009. The L2 Motivational Self System. In: Dörnyei, Z. – Ushioda, E. (szerk.) *Motivation, language identity and the L2 self*. Bristol: Multilingual Matters, 9–42.

Einhorn, Á. 2015a. Pedagógiai kultúraváltás az idegennyelv-tanításban? *Vitaindító. Modern Nyelvoktatás* 21(4): 48–58.

Einhorn, Á. 2015b. *A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó.

Flash Eurobarometer 466 – April 2018. The European Education Area. Report. Elérhető: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/83257> (Letöltve: 2020. 01. 31.)

Gelencsér, K. 2003. Grounded Theory. *Szociológiai Szemle* 13(1): 143–154.

Jani-Demetriou, B. 2021. A javítás mint feszültség forrása tanár-diák interakciókban. (Előadás.) Elhangzott: 2021. november 4. A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. 21. Élőnyelvi Konferencia. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Beregszász.

Jánk, I. 2016. Nem-e magyart tanítunk? – nyelvi alapú diszkrimináció az iskolában. In: Kozmács, I. – Vančo, I. (szerk.) *Sztenderd – nem sztenderd. Variációk egy nyelv változataira. Válogatás a 18. Élőnyelvi Konferencia – Nyitra, 2014. szeptember 18–20. – előadásaiból I*. Lakitelek: Antológia Kiadó, 223–230.

Király, G. – Dén-Nagy, I. – Géring, Zs. – Nagy, B. 2014. Kevert módszertani megközelítések. Elméleti és módszertani alapok. Elérhető: <https://docplayer.hu/235726-Kiraly-gabor-den-nagy-ildiko-gering-zsuzsanna-nagy-beata-kevert-modszertani-megkozelitesek-elmeleti-es-modszertani-alapok-91.html> (Letöltve: 2020. 05. 15.)

Kis, T. 2022. A nyelvművelés kártékonyaságáról és ármánykodásáról. Elérhető: <http://web.unideb.hu/~tkis/> (Letöltve: 2022. 07. 16.)

Kontra, M. 2009. Mivel korrelálnak a nyelvi előítéletek Budapesten? In: Borbély, A. – Vanconé Kremmer, I. (szerk.) *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák. 15. Élőnyelvi konferencia Párkány (Szlovákia), 2008. szeptember 4–6*. MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: Tinta Könyvkiadó, 37–51.

Kuti, Zs. – Öveges, E. (szerk.) 2016. Mi a baj az iskolai nyelvoktatással? A Nyelvtudásért Egyesület 2016. március 5-i konferenciájának összefoglalója. Elérhető: <http://nyelvtudasert.hu/cms/data/uploads/konferencia-20160305-tanulmanykotet.pdf> (Letöltve: 2019. 02. 06.)

Külföldi Nyelvtanulási Program 2022. Elérhető: <https://tka.hu/palyazatok/12899/kulfoldi-nyelvtanulasi-program>. (Letöltve: 2022. 03. 06.)

Lanstyák, I. 2003–2004. Helyi „értékes” nyelvváltozatok, „tisztos” idegen szavak, „visszás” jelentések, „agresszív” rövidítések, „kevercs” nyelv és társaik. Válogatás a nyelvművelői csacskaságok gazdag tárházából. I–II. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* I: 5(4): 69–98; II: 6(1): 51–76.

Lanstyák, I. 2007. Általános nyelvi mítoszok. In: Domonkosi, Á. – Lanstyák, I. – Posgay, I. (szerk.) *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely–Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó, 174–212.

Lois, M. 2016. Középiszkolai nyelvtanárok nézetei a nyelvek egyenlő(tlen)ségéről és a nyelvérzék szerepéről. In: Reményi, A. Á. – Sárdi, Cs. – Tóth, Zs. (szerk.) *Távlatok a mai magyar alkalmazott nyelvészetben*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 131–144.

Lois, M. 2017a. Kérdőív a nyelvtanulásról és a magyarról. Elérhető: <https://tinyurl.hu/kp24/> (Letöltve: 2022. 03. 29.)

Lois, M. 2017b. Kérdőív a nyelvtanulásról és a magyarról – tanároknak. Elérhető: <https://tinyurl.hu/hOuo/> (Letöltve: 2022. 03. 29.)

Margócsy, I. 2006a. „Istennőm, végzetem, mindenem, magyar nyelv!”: A magyar nyelv kultikus megközelítései – 1. rész. *Beszélő* 10: 95–109.

Margócsy, I. 2006b. „Istennőm, végzetem, mindenem, magyar nyelv!”: A magyar nyelv kultikus megközelítései – 2. rész. *Beszélő* 11: 90–98.

Nyelvvizsga-statisztikák 2022. Nyelvvizsga-statisztikák (vizsgázók száma alapján). Évek szerinti bontás nyelvek szerint 2012–2021. Oktatási Hivatal. Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Osztály. Elérhető: https://nyak.oh.gov.hu/doc/stat/stat_disp.asp?strID=A0 (Letöltve: 2022. 03. 14.)

Öveges, E. – Csizér, K. (szerk.) 2018. Vizsgálat a köznevelésben folyó idegennyelv-oktatás kereteiről és hatékonyságáról. Kutatási jelentés. Elérhető: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/sajtoszoba/nyelvoktatas_kutatasi_jelentes_2018.pdf (Letöltve: 2019. 02. 06.)

Reményi, A. 2021. Miért nem beszélünk (elegen) idegen nyelveket? Elérhető: https://hvg.hu/360/20210701_Remenyi_Andrea_Miert_nem_beszelnunk_elegen_idegen_nyelveket (Letöltve: 2022. 03. 09.)

Shao, K. – Pekrun, R. – Nicholson, L. J. 2019. Emotions in classroom language learning: What can we learn from achievement emotion research? *System*. Elérhető: https://www.researchgate.net/publication/335323014_Emotions_in_classroom_language_learning_What_can_we_learn_from_achievement_emotion_research (Letöltve: 2020. 05. 30.)

Szabó, T. P. 2007. Fiatalok a nyelv fejlődéséről és fejlesztéséről. *Magyar Nyelv* 103(4): 461–470.

Thompson, A. S. 2017. Don't tell me what to do! The anti-ought-to self and language learning motivation. *System* 67: 38–49.

5. A témában végzett publikációs tevékenység

Publikációk az értekezés témakörében

Selmecziné Lois, M. 2010. Az idegen szavak megítélése budapesti főiskolások egy csoportjában. In: Váradi, T. (szerk.) *IV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia. Budapest, 2010.02.05.* MTA Nyelvtudományi Intézet. Budapest. 124–135.

Lois, M. 2011. Az idegen szavak megítélését alakító nyelvideológiák az interneten található „laikus” értékelésekben. In: Boda, I. K. – Mónos, K. (szerk.) *Az alkalmazott nyelvészet ma: Innováció, technológia, tradíció: XX. Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus: Debrecen, 2010. augusztus 26–28.* MANYE–Debreceni Egyetem. Budapest–Debrecen. 528–537.

Lois, M. 2015. Demotivált tanuló – demotivált tanár? Középiskolai nyelvtanárok nézetei tanulóik motivációjáról, motiválhatóságáról. In: Szabóné Papp, J. (szerk.) *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények. Interdiszciplináris tanulmányok.* Egyetemi Kiadó. Miskolc. 10(2): 41–52.

Lois, M. 2016. Középiskolai nyelvtanárok nézetei a nyelvek egyenlő(tlen)ségéről és a nyelvérzék szerepéről. In: Reményi, A. Á. – Sárdi, Cs. – Tóth, Zs. (szerk.) *Távlatok a mai magyar alkalmazott nyelvészetben.* Tinta. Budapest. 131–144.

Lois, M. 2017. Pragmatizmus és homogenitás: a magyarországi idegennyelv-tanulási környezet megkerülhetetlen tényezői. Gondolatok az *Idegennyelv-tanításunk helyzete* vitához egy kvalitatív kutatás alapján. *Modern Nyelvoktatás* 23(1): 45–55.

Lois, M. 2022. Milyen nézetekkel korrelálnak a kétnyelvűséggel kapcsolatos tévhitek? Preskriptivizmus és asszimilációtól való félelem felnőtt nyelvtanulók között Magyarországon. In: *A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. 21. Élőnyelvi Konferencia. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont. Beregszász.* (Közlésre elfogadott kézirat.)

Konferencia-előadások az értekezés témakörében

- 2010 IV. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia (Budapest, 2010. február 5.) Előadás címe: Idegen szavakhoz kapcsolódó értékítéletek egy attitűdvizsgálat tükrében
- 2010 Határátlépések – A Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság Konferenciája (Kolozsvár, 2010. augusztus 26.) Előadás címe: Idegen szavak a magyar köznyelvben. Változók kialakítása egy attitűdvizsgálathoz
- 2010 XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, MANYE (Debrecen, 2010. augusztus 28.) Előadás címe: Az idegen szavak megítélését alakító nyelvideológiák az interneten található „laikus” értékelésekben
- 2015 XXV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, MANYE (Budapest, 2015. március 31.) Előadás címe: Szakmai hang – laikus hang. Középiskolai magyartanárok és idegennyelv-tanárok nyelvideológiái
- 2016 A nyelvoktatás és a szaknyelvoktatás aktuális kérdései c. konferencia (Miskolc, 2016. január 29.) Előadás címe: Középiskolai nyelvtanárok diskurzusai tanulóik nyelvtanulási motivációjáról. Részletek egy interjú felmérésből
- 2016 Association for Language Awareness. Language for Life: Educational, Professional and Social Context. ALA 2016., July 19–22. (Bécs, 2016. július 20.) Előadás címe: Inconsistent and changeable beliefs about language learning. A qualitative study among language teachers in Hungary
- 2021 A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. 21. Élőnyelvi Konferencia. Beregszász, 2021. november 4–5. (Online konferencia, 2021. november 5.) Előadás címe: Milyen nézetekkel korrelálnak a kétnyelvűséggel kapcsolatos tévhitek?